

<https://doi.org/10.62837/2024.2.34>

KƏNAN TAHİROV

humanm@bk.ru

Gəncə Dövlət Universiteti

Gəncə şəhəri, Heydər Əliyev pr-ti 429

İNGİLİS VƏ AZƏRBAYCAN DİLLƏRİNİN FRAZEOLOLİ VAHİDLƏRİ KOQNİTİV PROSESDƏ

Açar sözlər: frazeologiya, milli-mədəni dəyər, etnokultur, koqnitiv əsaslar, mental proses.

Key words: phraseology, national-cultural value, ethnoculture, cognitive bases, mental process.

Ключевые слова: фразеология, национально-культурная ценность, этнокультура, познавательные основы, мыслительный процесс.

Son illər dünya dilçiliyində frazeologiya koqnitiv istiqamətdə də öyrənilməyə balanmışdır. Bu aspekt, ilk növbədə dillərin semantik proseslərini öyrənməkdən ötrü çox vacibdir. Həmcinin də həm dil sistemində, həm də insan fəaliyyətinin koqnitiv dəkində belə tədqiqatların önəmi göz qabağındadır.

Frazeologiya həm dil, həm də mədəni fenomendir. Onun öyrənilməsinin çox mühüm aktual aspektləri mövcuddur. Həmin aspektlərdən biri kulturoloji aspektdir. Frazeoloji vahidlər bədii mətnlərdə mühüm emosional vəzifəni yerinə yetirir. Bədii əsərlərdə frazeoloji vahidlərin müxtəlif növləri və funksiyaları meydana çıxır. Frazeoloji vahidlər həmçinin bədii mətnlərdə müəllif tərəfindən modifikasiya olunur. Onların mühüm leksik-qrammatik və semantik-üslubi xarakteri vardır. Frazeoloji transformasiya fərdi-müəllif çevrilmələridir. Tarixi təcrübə də göstərir ki, frazeoloji vahidlər bədii mühitdə yüksək emosionallıq və ifadəlilik imkanlarını formalaşdırır. Frazeoloji vahidlərdə “*yeni fikir dərinliyi*” (1,c.134-135) yüksək dərəcədədir. Bir sıra frazeoloji vahidlər bədii əsərlərdə mühüm mədəni konnotasiyaları və ekspressivliyi aydın əhatə edir. Milli, linqvokulturoloji, emosional-ekspressiv incəliklər frazeoloji vahidlərin semantikasında nəinki itib-batır, frazeoloji mənanı, funksiyaları orjinal edir, bədii mətnə fikri daha da dolğun hala salır. Hər iki dilin- ingilis və Azərbaycan dillərinə məxsus frazeoloji vahidlərinin zəngin kulturoloji potensialının mövcud olduğunu əyaniləşdirir. Linqvometodik əsaslara söykənərək bunları tədqiq etmək mümkündür. Bu metodun köməyilə kulturoloji məkanda Frazeoloji vahidlərin koqnitiv əsaslarını, milli özünəməxsusluğunu, rəngarəng semantik və geniş funksiyalarını üzə çıxarmaq olar.

N.Vəliyeva yazır ki, “*Dillərin çoxəsrlik mədəniyyət tarixində və dil sferasında xalq müdrikliyinin inikası olan, öz dərin və kəsərli fikir ifadə etmək gücü ilə səciyyəlanən frazeoloji vahidlər xüsusi yer tutur. Yazılı ədəbiyyatda frazeologizmlərin qədimliyinə xalqın malik olduğu leksik sərvətin toplandığı yazılı abidələr şahidlik edir. Frazeologizmlər müəyyən sosial mühitin, bu və ya başqa*

dövrün məhsulu olub, dil daşıyıcılarının həyat və məişət şəraitinin dəyişməsi ilə əlaqədar olaraq dəyişir, təkmilləşir, sabitləşir və nəhayət yaddaşda möhkəm kök salır” (2, s.5 (988 səh.)

Koqnitologiya bir elm kimi elmlərin transformasiya olunması nəticəsində yaranmış və insan fəaliyyətini əhatə etmişdir. Müasir mərhələdə bu elm intensiv inkişaf edərək XX əsrin 70-ci illərindən etibarən onun müxtəlif sahələri genişlənməmişdir. Müxtəlif dil hadisələri insan fəaliyyəti, insanın düşüncəsi, mənəvi-praktik fəaliyyəti ilə sıx şəkildə bağlanmışdır. Mental proseslərin qanunauyğunluqları insanın təcrübəsi ilə əlaqələndirilmişdir. Bu əlaqə koqnitiv linqvistikaya geniş meydan açmış, dilin bu yöndə olan tərəfləri tədqiqatlara cəlb olunmuşdur. Frazeologizləşmə prosesi də tədqiqatlardan kənarda qalmamış, yeni paradimalar əsasında onun baza sahələri dil və düşüncənin qarşılıqlı əlaqəsi, təsiri fonunda öyrənilməyə sövq edilmişdir. Bu mürəkkəb problem görkəmli xarici dilçilərin- V.N.Teliyanın, N.F.Alefrenkonun, L.V.Kovaleva, Z.D.Popovanın, İ.A.Sterinin, A.P.Babuşkinin, E.S.Kubryakovanın və başqaları tərəfindən əsaslı şəkildə öyrənilməyə başlanmışdır. (3; 4; 5; 6; 7; 8)

Tutuşdurulan dillərin frazeoloji vahidlərinin koqnitiv strukturu, onun mexanizmi, frazeoloji mənanın inkişafı, assosiativ psixolinqvistik, etnolinqvistik və komponentlərin mədəni əsaslarına aydınlıq gətirmək lazımdır. Frazeoloji mənanın inkişafını izləmək daha vacibdir. Bu sahə üzrə koqnitiv prosesin universal qanunauyğunluqlarını və onun milli spesifikasiyasını ortaya çıxarmaq, koqnitiv modellərin milli xüsusiyyətlərini, ən çox da milli-mənəvi dəyərə malik frazeoloji komponentləri və onların etnokultur dəyərini aşkara çıxarmaq mühüm işlərdən sayıla bilər. Buna görə də bu sistemdə frazeologizləşmə prosesi təsvir olunur, xalqın mədəni faktı və onun dilin semantik məkanında tutduğu yer, müasir linqvokulturologiyada əksolunma vasitələri dəqiqləşir.

Frazeologizləşmə prosesi bir dil vahidi kimi dilçiliyin frazeologiya bölməsinin problemlərindəndir. Bu problem dil vahidlərinin, ələlxüsusda frazeoloji vahidlərin semantikasının meydana çıxarılması üçün çox gərəklidir.

Əsas semantik proseslər dilin ifadə vasitələri ilə (metafora və metonimiya və s.) bircə araşdırılır. Frazeoloji məna müəyyənləşir və semantik proseslərin tərkib hissəsi kimi nəzərdən keçirilir. Frazeoloji mənanın mədəni komponenti müəyyənləşdirilir. Beləliklə, dilin semantik məkanında frazeoloji vahidlərin yeri və rolu təyin olunur.

Koqnitiv linqvistika insan və konseptsferanın mental əlaqələrini öyrənir. Yeni elmi istiqamət-koqnitiv frazeologiya insanın mental fəaliyyətini səciyyələndirir. Frazeologiya koqnitiv prosesi, mental strukturu, koqnitiv fəaliyyəti, dünyanın mental xəritəsini nəzərdən keçirir.

Hər iki dildə dünya obrazı ən çox frazeoloji birləşmələrlə funksionallaşır: *dünya-the wide world/the great world/the whole world_ *ağ işıq (dünya dairəsi); dünya-aləm dağılanda vecinə heç şey almamaq- to fiddle while Rome is burning; dünya başına dar gəlir- one is sick to death of everything\one has no for anything)*

Dünya dağılsa da... for better for worse\come rain or shine/Dünya elə bil kənddir (harda desən rast gəlmək olar)- it s a small world (the world is a small place)

Dünya görmüş (qədim, çox qoca)- as old as the hills(as old as time) (3, s.640-641)

Bu frazeoloji vahidlərin işarə strukturu və onun mədəni kodla dünyaya münasibəti aydındır. Milli-mədəni konnotasiya problemini bu kodlar yaradır. Frazoloji vahidlərin daxili forması həmin kodlar vasitəsilə açılır. Dünya mədəniyyət kodudur, açar anlayışdır, dünya haqqındakı həmin fikirlər milli obrazıdır. Milli dünya anlayışı dünyaya münasibətdir, mesajdır. Dünya obrazı- dünyanın dil çərcivəsində konseptuallaşması vasitələrindəndir. Dünyanın aydın milli obrazı dilin leksik səviyyəsində olduğu kimi, frazeoloji səviyyəsində də əks olunur. Bir tərəfdən də mədəni konnotasiyanın və ekspressivliyin ifadəsi görünür. Kiçik mətnin frazeoloji korpusu ekspressivliyi canlandırır. Konnotativ mahiyyət daxili forma və predmet sahəsində qərarlaşır. Bu və ya digər frazeoloji vasitələrlə, mənalarla insan dünyanın mənzərəsini təsvir edir, göstərir, dərk edir, anlayır; əyaniləşdirir, aydınlıq gətirir, dünyanı özünə tabe edir, təslim edir, qlobal şəkllə salır, metamorfoza edir, döndərir və s.

Göründüyü kimi, koqnitiv prosesdə bu əlaməti daşıyan frazeoloji vahidlərin rolu böyükdür. Həmin prosesdə frazeologiya mühüm funksiyaları da yerinə yetirir, insan aqlını itiləşdirir. Görünən odur ki, mətdə frazeologiyanın funksionallaşma xüsusiyyətləri özünü qabarıq şəkildə göstərir.

Frazeologizləmə koqnitiv prosesdə konsept anlayışını ehtiva edir. Konsept – kollektiv şüurun diskret vahididir. Konsept məsələsinə Babuşkin, Kolesov, Aliferenko, N.Boldırev, Y.Stepanov və başqaları böyük diqqət yetirmişlər. Onların fikirlərini qısa şəkildə nəzərdən keçirək: konsept insanın bilik və təcrübəsini inikas etdirən, mürəkkəb, çoxplanlı struktur təşkil edən mental vahid və hər bir dil daşıyıcılarının şüurunda milli-mədəni təsəvvürlər sistemidir. Konsept-mental representasiyadır, “əlaqədə olduğu predmetləri kateqoriyallaşdırır” (9, s.16) Konsept-təmiz fikirdir, orada dil vahidinin ilk mənası, ilk obrazı, arxetipi, konstant və s. mövcuddur” (8., s.56). Alefirenko yazır: “Konsept koqnitiv (təsəvvür) kateqoriyadır, kvant bilikdir (kvant nəzəriyyəsi), mürəkkəb təsviri obraz və qiymətləndirici oriyentasiyadır” (4, s.17)

Konsept mətnin strukturunda yüksək fikir və məntiqi quruluşun ifadəçisidir, müəllif intensiyasını yerinə yetirir, müəllifin fəaliyyətini motivləşdirir. (1, c.57) O, linqvokoqnitiv vahiddir. Məsələn, “*barmağına dolamaq*” frazeoloji konseptini götürək: ingilis dilində bu məcazi məna “*to wind round one’s finger*”, “*bir şeyi beş barmaq kimi bilmək*” *to have one’s finger-tips, to know, like the back of one’s hand* (idiom) (10, s.53 (641 səh.)

Qeyd edək ki, insanın şüur fəaliyyəti müxtəlif anlayışlar vasitəsilə formalaşır, nəticədə sistem formalaşır. Həmin sistemdə dilin müxtəlif səviyyələrində çoxstrukturlu konseptlər mürəkkəbləşir və mücərrəd şəkllə alır. Əsas inandırıcı-hissi təcrübə, insanın predmet-praktik və fikir fəaliyyəti, verbal və qeyri-verbal ünsiyyətin qarşılıqlı əlaqəsini yaradır. (11, s.23-25) “Konsept çox aspektli mental strukturdur, müxtəlif anlayışlarda mövcuddur” Konsept dil vahidlərinin- leksik və frazeoloji vahidlərin semantik inkişafı nəticəsində yaranır; onun funksional vasitələri vardır”

(12, c.89-98)

Q.Tokarev göstərir ki, “*konsept global, çoxölçülü mental səviyyədə olan dil vahididir və aşağıdakı əlamətlərinə görə səciyyələnir: 1) tarixi determinizm, 2) geniş intensionallıq, 3) struktur intensionallıq, 4) mədəni quruluş, 5) qeyri-həmcins mahiyyət, məzmun; 6) müxtəlif tip işarələrin reprezentasiyası; 7) əyani (aşkar), inandırıcı hissi obraz*” (13, s.13)

Konseptlər dildə leksik və frazeoloji vahidlərlə təzahür olunur. Konseptlər frazeoloji semantikanı özündə birləşdirən çoxmənəlilik, omonimlik, sinonimlik və antonimlikdir. Bu məsələləri koqnitiv semantika öyrənir.

Koqnitiv frazeologiyanın müxtəlif sistemli dillərdə daha dərinədən öyrənilməsinin vacibliyi göstərilən tədqiqatlarda xüsusi olaraq vurğulanmışdır. Bu, frazeoloji vahidlərin milli-mədəni özünəməxsusluğundan irəli gəlir.

Dil vahidlərinin semantik məkanı konsept sferalarla (konsepsahələr) əlaqədardır. Burada konsept və dil vahidlərinin mənası dərk edilir. Bu baxımdan konsept dinamik fikir prosesi olub, dil vahidlərindən doğan anlayışların qavranmasında, mənanın “həcmi”nin müəyyənləşməsində yaxından iştirak edir. Ona görə də, “konsept dərk etmə vahidi və informasiya strukturu olub, insan təcrübəsini, dünyanın dil mənzərəsini əks etdirir. Konsept, həmçinin “operativ yaddaş vahididir, dünyanın geniş xəritəsini, kvant məlumatları inikas etdirir” (9, s.10)

Məqsəd hər hansı bir konseptin frazeoloji yolla ifadə vasitələrini üzə çıxarmaqdır. Frazeoloji vahidlər, eyni zamanda koqnitiv prosesdə fəal iştirak edir. Onun semantikasında linqvokulturoloji aspektlər mühüm yer tutur. Frazeoloji vahidlər adi bir simmetrik adlandırma hadisəsi sayıla bilməz. Həmin hadisə dil sistemində milli dərk etmə, şüur və düşüncənin ümumi inkişafına bilavasitə bağlı olan ünsiyyət səciyyəli simmetrik-asimmetrik xarakterli frazeologizmləşmə prosesidir. Məsələn.:Xalq arasında “*barmaq silkələmək*” (Az.)- *to shake* one’s finger (at), to wag one’s finger (at), “özgənin işinə barmaq soxmaq” to meddle with\ in other people’s business; “barmaq qaldırmaq” to raise one’s finger* (10 , s.53 (641 səh.)

Nəticə

Dilin frazeoloji vahidləri də leksik vahidlər kimi milli-mədəni xüsusiyyətlərə malikdir. Müasir dövrdə frazeoloji problemlərin yeni milli-mədəni istiqamətləri meydana çıxıb. Müxtəlif dillərdə çox zaman tam qarşılığı olmadığı üçün, frazeoloji vahidlərin tədqiqində müəyyən çətinliklərlə üzləşməli oluruq. Həmin yeni istiqamətlərdən biri frazeoloji vahidlərin koqnitiv məkandakı əlamətləridir. Məqalədə bir-birindən uzaq olan dillərin frazeoloji sistemi koqnitiv planda nəzərdən keçirilir. Azərbaycan dilinin başqa dünya dilləri ilə, o cümlədən ingilis dili ilə birbaşa əlaqələrinin artdığı indiki mərhələdə həmin yöndə olan araşdırmaların səmərəsi və əhəmiyyəti müəyyənləşdirilir.

Kənan Tahirov

Xülasə:
**İNGİLİS VƏ AZƏRBAYCAN DİLLƏRİNİN FRAZEOLOLİ VAHİDLƏRİ
KOQNİTİV PROSESDƏ**

Hər bir dilin leksik sistemində “müstəqil yaranan” leksikləşmiş birləşmələr də mövcuddur. Bunlar frazeoloji vahidlərdir. Bu vahidlər emosional və ekspressiv xarakter kəsb edir. Tutuşdurulan dillərdə frazeoloji vahidlərin leksik-qrammatik və semantik xüsusiyyətləri öyrənilmişdir. Frazeoloji vahidlər üçün xarakterik olan məcazilik, məna tamlığı, sabitlik, digər dilə hərfən çevrilməmə, sözə ekvivalentlik, obrazlılıq, frazeoloji vahidlə söz arasında olan ümumi əlamətlər tədqiq edilmişdir.

Bu məqalədə frazeologiyaya linqvokulturoloji yanaşma əsas yer tutur. Frazeoloji vahidlərin semantikasi dillə mədəniyyətin qarşılıqlı münasibəti fonunda müəyyənləşir. Bir dil, nitq vahidi kimi frazeoloji vahidlərin mədəni informasiyanı öz üzərində nə cür daşıya bilməsi faktları göstərilir. Müəyyənləşir ki, frazeoloji konseptlər – xalqın fikir və düşüncə mədəniyyətini bu və ya digər formada əks etdirmək gücünə malikdir. Frazeoloji vahidlər xalqa, millətə mənsub olan ifadələrdir. Xalqın mədəniyyəti frazeologiyada daha aydın və parlaq şəkildə verilir.

Frazeoloji konseptləri öyrənməyin özü yeni məsələdir. Mental xüsusiyyətlərin çox funksiyalılığı və mürəkkəbliyi bu ifadələrin tədqiqində şübhəsiz müəyyən çətinliklər yaratmışdır. Belə ki, konseptin obyektivləşməsində frazeoloji ifadələr əsas rol malikdir. Tədqiqatımız göstərir ki, yüzilliklərin sınağından çıxmış, deyildiyi kimi, xalqın mentalitetinin özəyində dayanan bu dəyərlər hər iki xalqın formalaşma dövr və mərhələləri haqda dolğun informasiya ötürür.

Məqalədə iki müxtəlif sistemli dilin koqnitiv prosesininin formalaşması və inkişafında frazeoloji vahidlərin rolu müəyyənləşdirilir. Həmin prosesdə frazeologizmlərin milli-mədəni semantikasi üzə çıxır. Həmin semantikanın linqvokulturoloji aspektləri öyrənilir.

İstər nitqimiz, istərsə də bədii əsərlərin dilini canlandıran, onun təsir gücünü, ifadəliliyini yüksəldən frazeoloji vahidlərin koqnitiv prosesə qoşulması da olduqca maraqlı incəlikləri meydana çıxarır. Belə ifadələrin koqnitiv mənalarının, linqvokulturoloji əlamətlərinin üzə çıxarılması bu xalqların həyatı, yaşayışı, adət-ənənələri, mənəvi-əxlaqi görüşləri və s. haqda bizə zəngin informasiya verir. Hər iki xalqın həyatının bütün sahələri ilə əlaqədar yaranmış həmin ifadələr mental xüsusiyyətləri daha çox qoruyub saxlamışdır.

Məqalədə koqnitiv prosesdə iki xalqın yaratmış olduğu ayrı-ayrı konseptlərin obyektivləşməsində frazeoloji ifadələrin frazeologizmlərin strukturu, daşdığı mədəni informasiya, bu dinamikaya təsir edən ekstralingvistik faktorlar, ifadələrin stereotipliyi, aktualaşdırıcı mədəni-universal mənaları və digər konseptual xüsusiyyətləri açılır. Yəni leksik vasitələrlə olduğu kimi, frazeoloji vahidlər də mürəkkəb konseptual quruluş təşkil edən konseptlərin obyektivləşməsində əsaslı güc nümayiş etdirir.

Məqalədən çıxan nəticə frazeoloji vahidlərin insan düşüncəsi ilə sıx bağlılığı, dərin məzmununa malik fikirlərin bu yolla informasiyaya çevrilməsini, emal edilməsini, bu üsulla dünyanın dil mənzərəsinin qavranmasını, eyni zamanda mental modellərin hazırlanması prosesini sürətləndirməsidir.

Kanan Tahirov

Summary:

**PHRASEOLOGICAL UNITS OF ENGLISH AND AZERBAIJAN
LANGUAGES IN THE COGNITIVE PROCESS**

In the lexical system of each language, there are also "independently generated" lexicalized compounds which are phraseological units. These units are emotional and expressive. The lexical-grammatical and semantic features of phraseological units in the target languages were studied. Figurativeness, completeness of meaning, stability, non-literal translation into another language, word equivalence and common features between phraseological unit and word were studied.

In this article, the linguistic approach to phraseology takes the main place. The semantics of phraseological units is determined against the background of the interaction between language and culture. The facts of how phraseological units such as a language and a speech unit can carry cultural information are shown. It is determined that phraseological concepts have the power to reflect people's culture of thought and thought in one form or another. Phraseological units are expressions belonging to the people, the nation. The culture of the people is given more clearly and vividly in phraseology.

Learning phraseological concepts in itself is a new matter. The multifunctionality and complexity of mental characteristics undoubtedly created certain difficulties in the study of these expressions. Thus, phraseological expressions play a key role in the objectification of the concept. Our research shows that these values, which have stood the test of hundreds of years and are at the core of the mentality of the people, convey complete information about the formation periods and stages of both nations.

The article defines the role of phraseological units in the formation and development of the cognitive process of two different systems of languages. In that process, the national-cultural semantics of phraseology is revealed. Linguistic aspects of that semantics are studied.

The addition of phraseological units to the cognitive process, which enliven the language of both our speech and artistic works, and increase its impact and expressiveness, also brings out very interesting subtleties. Uncovering the cognitive meanings of such expressions gives us rich information about linguistic and cultural signs, the life, living, customs, spiritual and moral meetings of these peoples. Those expressions that arose in connection with all areas of the life of both peoples have preserved much more their mental characteristics.

The structure of phraseologisms, the cultural information they carry, the extra linguistic factors that influence this dynamic, the stereotype of expressions, actualizing cultural-universal meanings, and other conceptual features of phraseological expressions in the objectification of separate concepts created by two peoples in the cognitive process are revealed in the article. That is, as with lexical means, phraseological units also demonstrate a fundamental power in the objectification of concepts that form a complex conceptual structure.

The conclusion of the article is the close connection of phraseological units with human thinking, the transformation of deep-content ideas into information, processing, the perception of the world's linguistic landscape in this way, and at the same time speeding up the process of developing mental models.

Кенан Тагиров

Резюме:

**ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЕ ЕДИНИЦЫ АНГЛИЙСКОГО И
АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО ЯЗЫКОВ В ПОЗНАВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ**

В лексической системе каждого языка существуют также «самостоятельно порожденные» лексикализованные соединения. Это фразеологизмы. Эти единицы эмоциональны и выразительны. Изучены лексико-грамматические и семантические особенности фразеологизмов изучаемых языков. Изучались образность, полнота значения, устойчивость, небуквальный перевод на другой язык, эквивалентность слова, образность, общие черты между фразеологизмом и словом.

В данной статье главное место занимает лингвокультурологический подход к фразеологии. Семантика фразеологизмов определяется на фоне взаимодействия языка и культуры. Показаны факты того, как фразеологические единицы, такие как язык и речевая единица, могут нести культурную информацию. Определено, что фразеологические понятия обладают способностью отражать культуру мышления и мышления людей в той или иной форме. Фразеологизмы – это выражения, принадлежащие народу, нации. Культура народа яснее и ярче дается во фразеологии.

Изучение фразеологических понятий само по себе является новым делом. Многофункциональность и сложность психических характеристик, несомненно, создавали определенные трудности при изучении этих выражений. Таким образом, фразеологические выражения играют ключевую роль в объективации понятия. Наши исследования показывают, что эти ценности, выдержавшие проверку сотнями лет и лежащие в основе менталитета народа, несут полную информацию о периодах и этапах становления обоих народов.

В статье определяется роль фразеологизмов в формировании и развитии познавательного процесса двух разных системных языков. В этом процессе

раскрывается национально-культурная семантика фразеологии. Изучены лингвистические аспекты этой семантики.

Присоединение к познавательному процессу фразеологизмов, оживляющих язык, как нашей речи, так и художественных произведений, повышающих его воздействие и выразительность, также выявляет весьма интересные тонкости. Раскрытие познавательного значения таких выражений, языковых и культурных знаков дает нам богатую информацию о быте, обычаях, духовно-нравственных встречах этих народов. Те выражения, которые возникли в связи со всеми областями жизни обоих народов, в большей степени сохранили свои ментальные особенности.

В статье рассмотрена структура фразеологизмов, несущая ими культурную информацию, экстралингвистические факторы, влияющие на эту динамику, стереотипность выражений, актуализирующая культурно-универсальные значения, и другие концептуальные особенности фразеологических выражений в объективации отдельных концептов, созданных двумя народами в познавательном процессе. То есть, как и лексические средства, фразеологизмы также демонстрируют фундаментальную силу в объективации понятий, образующих сложную понятийную структуру.

Вывод статьи - тесная связь фразеологизмов с мышлением человека, трансформация глубокосодержащих идей в информацию, обработка, восприятие мирового языкового ландшафта и одновременно ускорение процесса развития ментальные модели.

Ədəbiyyat

1. Красных В.В. этнопсихоллингвистика и лингвокультурология. Курс лекций. М.: «Гнозис», 2001, 270 с
2. Vəliyeva Nigar. Azərbaycanca-İngiliscə-russca frazeoloji lügət. 2 cild, I cild, Bakı, Azər nəşr, 2010
3. Телия Н. Лингвокультурология. М.: 2002
4. Алефиренко Н.Ф. Проблемы вербализации концепты: Теорическое исследование. Волгоград: Перемена, 2003
5. Ковалева Л.В. Фразеологизация как когнитивный процесс. Воронеж: Изд-во Воронеж гос. Ун-та, 2004
6. Стернин И.А. О понятии лингвокультурной специфики языковых явлений. Язык. Словесность. Культура, № 1, 2011
7. Попова З.Д., Стернин И.А. Когнитивная лингвистика. Восток-Запад, 2007
8. Кубрякова Е.С. Части речи с когнитивной точки зрения. М.: 1977
9. Бабушкин А.П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка. Воронеж: Изд-во Ворон. Гос. Ун-та, 1996
10. Azərbaycanca-İngiliscə lügət. Prof. O. Musayevin redaktəsi ilə. Bakı, Azərbaycan Dövlət Dillər İnstitutu. 1998

11. Болдырев Н.Н. Когнитивная семантика. Курс лекций по английской филологии. Тамбов: ТГУ, 2001 *Boldırev 2000*
12. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Национально-культурная семантика русских фразеологизмов. _ Словари и лингвострановедение. М., 1972, с.89-98
13. Токарев Г.В. Проблемы лингвокультурологического описания концепта (на примере концепта «трудовая деятельность»). Тула, 2000) 2003

Rəyçi: Kazımov İsmayıl Babaş oğlu – filologiya elmləri doktoru, professor